

مهدی عشقی رضوانی، پژوهشگر و کارگردان مشهدی در گفت و گو با شهرآرا از مستند «بی‌حجابی اجباری» می‌گوید:

قصه‌هایی درباره مبارزات زنان دیروز برای دختران امروز

الهام ظریفیان

مهدی عشقی‌رضوانی مستندساز، نویسنده، پژوهشگر ومحقق تاریخ‌شفاهی اهل مشهد است که تاکنون کتاب‌های «قندان‌های همیشه پر» و «ماکسیم بر بام» (خاطرات مردم مشهد از قیام مسجد گوهرشاد) را در مقام محقق به چاپ رسانده است. او همچنین کارگردانی مستندهای «روزگار غریب»، «جهاد دائمی به سبک ولی» و «سردار دل‌ها» را بر عهده داشته است. او اوایل امسال مستند «بی‌حجابی اجباری» را که حاصل پژوهش‌های او در طول سال‌های گذشته در موضوع کشف حجاب رضاخانی در مشهد بوده است، ساخت. این مستند تاکنون چندین بار از شبکه‌های مختلف تلویزیون پخش شده است. هم‌زمان با سالروز واقعه‌تخی‌کشف حجاب با وی گفت‌وگو کوتاهی انجام دادیم که در ادامه می‌خوانید.

گفت‌وگو ویژه

● بعد از ناآرامی‌های اخیر و بحث‌هایی که بخشی از دهه هشتادی‌ها درباره حجاب داشتند، خیلی از کارشناسان فرهنگی از کم‌کاری نهادهای سیاست‌گذار در طول سال‌های گذشته در این باره انتقاد کردند. در این شرایط شما مستند «بی‌حجابی اجباری» را ساختید. چه شد که به فکر ساخت این مستند رسیدید؟

من به همراه یک تیم پژوهشی از سال ۹۳ تا ۹۶ یک پروژه تاریخ‌شفاهی درباره قیام گوهرشاد و سال‌های کشف حجاب رضاخانی را برای دفتر مطالعات انقلاب اسلامی کار می‌کردم. در این پروژه دنبال آدم‌های قدیمی می‌گشتم که از سال‌های ۱۳۱۴ تا ۱۳۲۰ خاطره داشته باشند. توانستم با حدود هزار نفر در مشهد و روستاهای اطراف آن مصاحبه بگیریم. این عده یا خودشان شاهد عینی روزهای کشف حجاب بوده‌اند، یا به نقل قول از پدر و مادرهایشان خاطرات آن‌ها را تعریف می‌کرده‌اند. این پروژه آن قدر برای من جالب بود که بعد از پایان آن دنبال فرصتی بودم که بتوانم مستندی هم درباره آن تولید کنم.

● چه چیزی در این مصاحبه‌ها برای شما جذاب بود؟

چیزی که برای من در این قضیه جذابیت داشت این بود که در آن سال‌ها خیلی از دختران ایرانی به‌خاطر قانون منع حجاب از تحصیل بازمانده بودند. آن‌ها مجبور بودند بین ادامه تحصیل و حجاب یکی را انتخاب کنند و به‌خاطر پیشینه دینی و فرهنگی خود مجبور شده بودند از ادامه تحصیل انصراف بدهند. این برای من خیلی جالب بود که رضاخان که گفته بود می‌خواهد تمدن جدیدی ایجاد و زن را متمدنی کند، با این کار جلوی پیشرفت خیلی از زنان را گرفت. قبل از رضاخان ما سابقه تحصیل دختران را داشتیم. حتی در مشهد مدارس دخترانه داشتیم.

ما تحقیقی انجام دادیم که ببینیم وضعیت تحصیل دختران چگونه بوده است که رسیدیم به مدرسه فروغ السلطنه مشهد که سال‌ها قبل از حکومت رضاخان توسط خانم فروغ السلطنه آذرخشی تأسیس شده بود. دیدیم چه جالب، مدرسه بود، دختراها درس می‌خواندند ولی سال‌های کشف حجاب خیلی از دختراها مجبور به ترک تحصیل شدند. حتی ما به‌صورت ویژه با چند نفر از این خانم‌ها توانستم مصاحبه بگیریم که فیلم‌های آن هم موجود است. کم‌کم به ذهنم رسید که این موضوع را در دوره‌های مختلف تاریخی از جمله پهلوی اول و دوم و حتی در غرب (غرب به معنای عقیدتی نه لزوماً جغرافیایی) بررسی کنیم. خیلی جالب است که حتی همین الان خیلی از کشورها مانع تحصیل دختران باحجاب می‌شوند، از جمله فرانسه، ترکیه، ارمنستان، الجزایر و انگلستان. به ذهنمان رسید برای این دوگانه تحصیل و حجاب یک کار مستند پژوهشی

انجام بدهیم. طرحش را نوشتیم و فرستادیم سازمان هنری و رسانه‌ای اوج. آن‌ها با ساختش موافقت کردند و تیم تولید تشکیل شد و توانستم کار را در مشهد تولید کنم.

● فرم مستند شما پژوهش محور است، آورده این پژوهش در فیلم چیست؟

ما یک محقق تاریخ شفاهی در مستند داریم که مشغول پژوهش در موضوع دختران در مشهد است. او به اولین مدرسه دخترانه مشهد سر می‌زند و با مؤسس آن آشنا می‌شود. مدیر مدرسه به او می‌گوید طبق آنچه در سابقه مدرسه موجود است در فاصله سال‌های ۱۳۱۴ تا ۱۳۲۰ افت زیادی در تحصیل دختران اتفاق افتاده و میزان ثبت‌نام دختران در این مدرسه به طرز چشمگیری کم شده است. پژوهشگر حساس می‌شود که علت آن را بفهمد. وقتی تحقیق می‌کند متوجه می‌شود آن سال‌ها به‌خاطر قانون منع حجاب خیلی از دختران در مدرسه ثبت‌نام نکرده بوده‌اند. در هنگام پژوهش سری به دانشگاه فردوسی می‌زند و با دکتر هادی وکیلی، استاد تاریخ، صحبت می‌کند. او هم این قضیه را تأیید می‌کند و توضیح می‌دهد که قانون منع حجاب چه بوده است و در سال‌های تصویب این قانون چه تغییراتی در تحصیل دختران رخ می‌دهد. از آن موقع محقق به این نتیجه می‌رسد که موضوع پروژه‌اش را از روی دختران محصل مشهدی به دوگانه تحصیل و حجاب برگرداند. با راهنمایی اساتید می‌رود دنبال نمونه‌هایی در ادوار تاریخی مختلف و چند خانم را پیدا می‌کند که در ایام کشف حجاب از تحصیل بازمانده‌اند و چند خانم هم که در زمان پهلوی دوم به‌خاطر حجم ابتدالی که در مدارس بوده است از تحصیل منصرف شده‌اند. نمونه‌های زیادی هم از دختران خارجی در کشورهای مختلف پیدا می‌کند که به‌خاطر حجاب از تحصیل منع شده‌اند. یکی یکی این‌ها را در طول مستند بررسی می‌کند و به مخاطب نشان می‌دهد.

● جمع‌بندی که محقق در مستند به آن می‌رسد این است که پدیده‌ای که ما اکنون در جامعه با آن رو به رو هستیم حجاب اجباری نیست و در واقع بی‌حجابی اجباری است.

چطور به چنین جمع‌بندی رسیدید؟

ببینید همین درگیری‌های تاریخی که زنان برای حفظ حجاب داشتند و ما در این مستند نمونه‌های زنده آن‌ها را نشان دادیم این موضوع را اثبات می‌کند که حجاب تاج‌چه‌در حد در فرهنگ و تمدن ما بوده است. اما شبهه‌هایی که بعداً ایجاد شده‌اند مربوط می‌شوند به نقطه درگیری تمدن‌ها که الان ما در اوج درگیری تمدنی هستیم.

مهم‌ترین مسئله‌ای که

سهیل اسعد در مراسم افتتاحیه جشنواره «عمار»:

عمار، سینمای بدون مرز است

گروه هنر

آیین افتتاحیه سیزدهمین دوره جشنواره فیلم مردمی عمار، شامگاه چهارشنبه در حرم شاهچراغ شیراز برگزار شد.

● در جشنواره عمار «مردم» اصالت دارند

در این مراسم سهیل اسعد، دبیر جشنواره با اشاره به روایت امیرالمؤمنین^(ع) «سه سؤال از کجا آمدیم، در کجا هستیم و به کجا می‌رویم» را حلال مشکلات انسان دانست و گفت: من جشنواره را با این سه سؤال معرفی می‌کنم. اسعد ادامه داد: عمار به‌عنوان دغدغه‌پچه‌های انقلاب بعد از فتنه ۸۸ با سی اثر از یک احساس نیاز شروع شد. اکنون در جشنواره عمار هم مردم مبین هستند و هم مخاطب و استفاده‌کننده تبیین حقیقت هستند. او حرکت مردمی عمار را در جهت تلاش برای تحقق لایق‌وام الناس بالقسط بیان و اظهار کرد: عمار سینمای بدون مرز است. این جشنواره مرزها را حذف کرده است و همه می‌توانند فعال سینمایی باشند. اسعد ادامه داد: عمار مثل طبیب

دشمن روی آن دست گذاشته زن است و می‌داند که اگر حجاب‌زن را بزند، خیلی از موضوعات دیگر را براحتی می‌تواند بزند. ما در این مستند می‌خواهیم بگوییم زنان در هیچ جای دنیا نباید به‌خاطر داشتن حجاب از حق تحصیل که یک حق تثبیت شده برای هر انسانی است محروم شوند.

● به‌نظر شما اتفاقات این‌چنینی در تاریخ معاصر مشهد چقدر جای کار دارند؟ رویدادهای مهمی را در تاریخ مشهد داشته‌ایم که می‌توانند روایت‌ها و ایده‌های جذاب و نوینی را به عنوان سوره در اختیار هنرمندان قرار بدهند. ولی چرا هنرمندان کمتر به این سمت رفته‌اند؟

بهترین چیزی که می‌تواند این برهه از تاریخ معاصر ما را ثبت کند تولید آثار هنری است. اما در عمل آثار زیادی تولید نشده‌اند. در سال‌های بعد از کشف حجاب به‌خاطر حقیقتی که در جامعه بوده هنرمندان نتوانسته‌اند تولید کنند. امروز هم به‌نوعی دیگر به فراموشی سپرده شده است. در صورتی که در این باره سوره‌های خوب و بومی و در دسترسی وجود دارد. هر هنرمندی در اطرافیان خودش هم که به‌خاطر حقیقتی که در جامعه بوده هنرمندان نتوانسته‌اند تولید کنند. امروز هم به‌نوعی دیگر به فراموشی سپرده شده است.

در صورتی که در این باره سوره‌های خوب و بومی و در دسترسی وجود دارد. هر حد انگشت شمار ی در سه چهار سال اخیر که موضوع زنان در انقلاب اسلامی مهم شده کارهای پراکنده و کوچکی انجام شده است.

● فکر می‌کنید چه ابعدی در این کارها نادیده گرفته شده است و امروز باتوجه به اتفاقات و شرایط سیاسی جامعه جای کار دارند؟

خود انتقال همین موضوع که روزی زن ایرانی به‌خاطر حفظ حجاب می‌جنگیده است امروز بیشتر از همه جای کار دارد. خیلی از همین دختران نوجوانی که امروز می‌گویند ما حجاب اجباری نمی‌خواهیم، شاید ندانند که مادر بزرگ‌هایشان کسانی بوده‌اند که به‌خاطر حفظ حجاب می‌جنگیده‌اند. اگر این پیام از مادر بزرگ‌ها به نسل امروزی انتقال داده شود، قطعاً می‌تواند خیلی مؤثر باشد.

● وظیفه هنرمندان این است که بیایند و همین قصه‌های مادر بزرگ‌ها را تبدیل به محصول کند. یعنی هنرمند هادر رشته‌های مختلف بتوانند بر اساس قصه‌هایی که موجود است نشان بدهند که زن ایرانی چه سابقه‌ای داشته و چگونه حتی سال‌ها برای حفظ حجابش جنگیده است.

● فکر نمی‌کنید این کار جواب معکوس بدهد؟ خیلی از فعالیت‌های تبلیغی که در سال‌های گذشته در حوزه حجاب صورت گرفته به ضدتبلیغ تبدیل شده است. به نظر تان این کار با چه ظرافت‌هایی باید همراه باشد؟

نه، اگر قصه را بدانند و بدانند که در چه سنگری باید بجنگند که بازی نخورند، به‌نظم اتفاقا خیلی هم به

آن‌ها آگاهی می‌دهد. آن‌ها حرفشان این است که ما حجاب اجباری نمی‌خواهیم، درحالی‌که ما می‌گوییم اصلاً چیزی به نام حجاب اجباری نداریم و اتفاقاً بی‌حجابی اجباری داریم. حجاب که حتی قبل از اینکه اسلام به ایران بیاید، بوده است. خود ایرانی‌ها قائل به حجاب بوده‌اند و اصلاً داشتن حجاب و عفت را یک ایثار فرهنگی می‌دانند. این ظرافت‌ها را به‌نظم هنرمند با توان هنری خودش می‌تواند روی اثر هنری پیاده کند. جوری که مخاطب به موضوع حجاب تشویق شود، نه اینکه دفع شود. خیلی از آن فعالیت‌های تبلیغی که می‌گویند اتفاقاً اگر به‌وسیله هنر بیان می‌شدند خیلی بهتر می‌توانستند اثرگذار باشند.

● چه کسانی باید پای کار بیایند تا این اتفاقا می‌گویید بیفتد؟ صرفاً اینکه خود هنرمندان بخواهند و بروند دنبال پژوهش کافی است، یا اینکه باید جاهایی که بودجه‌های فرهنگی می‌گیرند فعال تر شوند و چطور می‌شود فعال ترشان کرد؟

● وظیفه دستگاه‌های سیاست‌گذار حمایت‌های مالی و معنوی از هنرمندان در این حوزه ورود کنند تا هنرمندان تشویق به فعالیت در این عرصه‌ها شوند. مجموعه‌های پژوهشی مانند دفتر مطالعات انقلاب اسلامی یا مرکز اسناد استان قدس رضوی می‌توانند از

طریق در اختیار قرار دادن این محتواها و پژوهش‌هایی که در سال‌های گذشته انجام شده است به هنرمندان کمک کنند. بسیاری از هنرمندان هستند که می‌گویند ما مالیم در این حوزه فعالیت کنیم ولی دستانمان از لحاظ محتوا خالی است. اگر تیم‌های پژوهشی باشند که به ما اطلاعات بدهند، می‌توانیم اثر هنری تولید کنیم.

● پس فکر می‌کنید آنچه مهم است و مغفول مانده، دسترسی به منابع است و حمایت‌ها باید بیشتر در جهت آسان کردن دسترسی به منابع و تولید محتواهای پژوهشی برای هنرمندان باشد؟ یعنی خود قصه‌هایی که در دل اتفاقات وجود دارند آن قدر جذاب هستند که بتوانند هزینه‌های تولیدشان را در بیاورند؟

قطعاً همین طور است. معمولاً در این حوزه‌ها سه ضلع داریم. یک ضلع راهبر است که مثلاً در این موضوع همان راهبر دکان جمهوری اسلامی درباره حجاب است و توسط دستگاه‌های سیاست‌گذار تعریف می‌شود. یک ضلع پژوهش است که کار محققان و پژوهشگران و دفترهای مطالعاتی است. یک ضلع هم این است که این‌ها را تبدیل به درام و قصه کنیم. این می‌شود وظیفه هنر و هنرمند. اگر این سه ضلع در کنار هم قرار بگیرند، آثار هنری خوب و شایان توجه و اثرگذاری تولید می‌شوند.

وظیفه دستگاه‌های

سیاست‌گذار است که از طریق

ایجاد قوانین و حمایت‌های

مالی و معنوی از هنرمندان

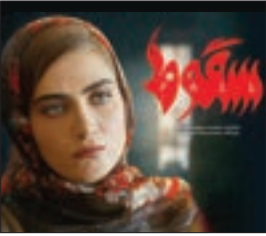
در این حوزه ورود کنند تا

هنرمندان تشویق به فعالیت

در این عرصه‌ها شوند

چارسوق هنر

آغاز پخش سریال «سقوط» در شبکه خانگی

مینۍ سریال «سقوط» شامگاه پنج‌شنبه (۱۵ دی‌ماه) پخش خود را در شبکه نمایش خانگی آغاز کرد. سرنوشت پخش این سریال باتوجه‌به حواشی ایجاد شده توسط حمیدفرخ‌نژاد با چالش‌هایی روبه‌رو شده بود. سجاد پهلوان زاده، از تدوینگرهای با سابقه سینما و تلویزیون، در اولین تجربه کارگردانی خود به سراغ یک عاشقانه گردی رفته است که اعظم بهروز نویسنده‌گی این مینۍ سریال را برعهده دارد. حمید فرخ‌نژاد (با معرفی) الناز ملک، عباس جمشیدی‌فر، سجاد بابایی، اینسام بغلاتی، امین مبری و وحید آقاپور از جمله بازیگران اصلی «سقوط» هستند. حضور بازیگران مختلف از اقوام گوناگون ایرانی مانند بازیگران کرد، عرب و... از ویژگی‌های این سریال بیان شده است که از پلنفرم فیلمو پخش می‌شود.

بهرام رادان و امیر جدیدی در اکران برخط

علاقه‌مندان شبکه نمایش خانگی می‌توانند فیلم‌های سینمایی «روز صفر»، ساخته سعیدملکان، «پولاریس» به کارگردانی سودابه مرادیان و مستند «جزیره ماهی»، ساخته رضا اعظمیان، را در بخش اکران برخط پلنفرم‌های فیلمو، نماوا و هاشور تماشا کنند. به گزارش صبا، فیلم سینمایی «روز صفر»، به کارگردانی سعیدملکان، از فیلم‌های سی‌وهشتمین جشنواره فیلم فجر است که توانسته است تا حد زیادی استانداردهای یک تریلر جاسوسی را رعایت کند. این فیلم به‌دلیل شیوع ویروس کرونا تا نوروز ۱۴۰۱ از اکران بازماند. برخلاف انتظارات این فیلم سینمایی نتوانست در گیشه نوروزی به موفقیت چشمگیری برسد و با گیشه نه‌میلیاردی از اکران خداحافظی کرد. پولاریس به کارگردانی سودابه مرادیان و تهیه‌کنندگی کریستینا جولی و مهدی داوری و بهرام رادان از روز ۲۵آذرماه در فیلمو اکران برخط شده است. پولاریس ستاره شمال محصول مشترک ایران و آمریکا ست و در شهرهای لس‌آنجلس، سیاتل و تهران فیلم‌برداری شده است. بهرام رادان، الیسا باخلدا، کوبی رایان مک‌لافین، الیزابت روم و رۄیا تیموریان در این فیلم به‌عنوان بازیگر حضور دارند. همچنین مستند جزیره ماهی هم زمان با سالگرد عملیات کربلای ۴ (سوم‌دی‌ماه) در سایت هاشور اکران برخط شده و نمایش آن باتوجه‌به استقبال شایان توجه، همچنان ادامه خواهد داشت. مستند جزیره ماهی به کارگردانی رضااعظمیان تلاش دارد مجرای کربلای ۴ و آنچه را در آن رخ داده است بدون کم و کاست به‌تصویر بکشد و به‌ابهام‌ها و پرسش‌هایی که درباره آن وجود دارد، پاسخ بدهد. شرق وحشی، کودتای ۵۳ و بیجه از دیگر فیلم‌های اکران برخط هاشور است.

اعلام اسامی فیلم‌های جشنواره فجر به‌تعییق افتاد

دبیرخانه چهل و یکمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر از تعویق در اعلام اسامی فیلم‌های بخش سودای سیمرغ این دوره از جشنواره خبر داد. به گزارش شهرآرا به نقل از روابط‌عمومی چهل‌و یکمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر، درحالی‌که بر اساس گاه‌شمار مندرج در فراخوان این دوره از جشنواره، قرار بود پنجشنبه، ۱۵ دی‌ماه، اسامی فیلم‌های بخش رقابتی سودای سیمرغ جشنواره اعلام شود، این امر به تعویق افتاد. دبیرخانه جشنواره چهل و یکم اعلام کرد: باتوجه‌به شرایط کشور در ماه‌های گذشته که روند تولید آثار سینمایی را با تأخیر همراه کرد، بنا بر درخواست برخی از صاحبان آثار مبنی بر اختصاص زمان بیشتر برای تحویل نسخه نهایی فیلم، با موافقت دبیر جشنواره این زمان تمدید شد. با پایان کار هیئت انتخاب جشنواره، اسامی اعضای این هیئت به همراه فیلم‌های بخش سودای سیمرغ اعلام خواهد شد.

ایستگاه خبر

جواد شمقدری، فیلم‌ساز مشهدی:

باور مندی فیلم‌ساز شرط اول است

اولین رئیس سازمان سینمایی کشور گفت: تولید آثار تاریخی فرازوفروندهای خاصی دارد که یک مسئول فرهنگی اگر به آن اشراف نداشته باشد، تیشه به ریشه تولید می‌زند. جواد شمقدری در گفت‌وگو با صبا درباره تولید آثار تاریخی در سینما و تلویزیون گفت: تولید چنین آثاری به‌سه‌شاخصه باورپذیر بودن، روایت درست و استفاده از خلاقیت‌های هنری نیاز دارد تا به دل مخاطب بنشیند. او در ادامه درباره سختی تولید آثار تاریخی بیان کرد: تولید فیلم و سریال‌های تاریخی -که به نیم‌قرن پیش برمی‌گردد- به‌مراتب کم‌هزینه‌تر از آثار مربوط به دهه ۵۰ است و این اولین نکته‌ای است که متأسفانه مسئولان فرهنگی به‌راحتی از کنار آن عبور می‌کنند و بار آن را به دوش فیلم‌سازان می‌اندازند. ساخت اثری مربوط به دهه ۵۰ به ابزارهای صحنه خاصی نیاز دارد که با گذر زمان، به‌شدت تغییر می‌کند و فیلم‌ساز برای تهیه و ساخت لوکیشن‌های مربوط به آن به هزینه مالی بسیاری نیاز دارد. کارگردان طوفان شن در پاسخ به این سؤال که این سختی‌ها مانع از ادامه راه برای تولید آثار تاریخی نمی‌شود، گفت: گاهی فیلم‌سازان از تولید منصرف می‌شوند و این خود آفتی برای تولید و زنده نگه‌داشتن آن است اما واقعیت این است که من اگر دغدغه داشته باشم، به انتخابم یک باورمندی دارم که برای آن تلاش می‌کنم و با وجود همه سختی‌ها برای رسیدن به هدفم می‌جنگم.